२लेखो ति॰ मे॰द॰ । आधारे घञ् । ४लेखनाधारे पत्रे "निर्द्धारितेऽर्थे लेखेन" इति माघः ।

लेखक पु॰ लिख-ण्वुल् । लिपिकरे अमरः । लेखकलक्षणादि मत्स्यपु॰ १८६ अ॰ उक्तं यथा

"सर्वदेश भराभिज्ञः सर्वशास्त्रविशारदः । लेखकः कथितो राज्ञः सर्वाधिकरणेषु वै । शीर्षोपेतान् सुसम्पूर्णान् समश्रेणिगतान् समान् । अक्षरान् वै लिखेद् यस्तु लेखकः स वरः स्मृतः । उपायवाक्यकुशलः सर्वशास्त्रविशारदः । यद्वर्णवक्ता चाल्पेन लेखकः स्याद् मनूत्तम ! । वाक्याभिप्रायतत्त्वज्ञो देशकालविभागवित् । अनाकार्यो भवेद् भक्तो लेखकः स्याद् मनूद्वह" । "सप्तदुष्टकृतीतार्थो बहुकृतो जिताक्षरः । सर्वशास्त्रसमालोकी प्रगल्भो नाम लेखकः" चाणक्यः राजलेखकलक्षणं तु पत्रकौमुद्यामुक्तं यथा "ब्राह्मणो मन्त्रणाभिज्ञो राजनीतिविशारदः । नानालिपिज्ञो मेधावी नानाभाषासमन्वितः । मन्त्रणाचतुरो धीमान् नीतिशास्त्रार्थकोविदः । सन्धिविग्रहभेदज्ञो राजकार्ये विचक्षणः । सदा राज्ञो हितान्वेषी राजसन्निधिसंस्थितः । कार्याकार्यविचारज्ञः सत्यवादी जितेन्द्रियः । सत्यवादी शुद्धात्मा धर्मज्ञो राजधर्मवित् । एवमादिगुणैर्युक्तः स एव नृपलेखकः । नृपानुवर्ती सततं नृपविश्वासरक्षकः । नृपतेर्हितकामेषी स एव राजलेखकः" । "लेखकानपि कायस्थान् लेख्यलक्षे विचक्षणान्" पराशरेणोक्तं कायस्थस्य लेखकत्वं विवादालगतविषयलेखने एव न पुस्तकादौ अत्राक्षरलिखितपुस्तकस्य पाठनिषेधात् ।

लेखन न॰ लिख॰ल्युट् । १पत्रादौ वर्णादिविन्यासे, २मर्दने च । आधारे ल्युट् । ३भूर्जपत्रे मेदि॰ । लिख्यतेऽनया ल्युट् । ४काशे राजनि॰ ५लेखनसाधने (कलम) स्त्री ङीप् । "मस्याधारं लेखनीञ्च" इति ति॰त॰ । ६रोगोत्सारणार्थशस्त्रभेदे स्त्री ७अञ्जनाङ्गे व्यापारभेदे ८चूर्णभेदे च न॰ । ९लेखनसाधनवर्त्तिभेदे स्त्री भावप्र॰ तत्र लक्षणक्रियां तत्साधनलेखनीप्रमाणञ्चोक्तं यथा

"लेखनं क्षारतिक्ताम्लरसैरञ्जनमुच्यते । नेत्रवर्त्मशिराजालशोणितग्रहकाटकस्थितम् । सुखलाक्षाक्षिभिर्दोषमृतक्लेद्य स्रावयेच्च तत्" । तद्वर्त्तिमानं तत्रैव "एरण्डमात्रारतिस्तु लेखनी स्यात् प्रमाणतः । चूर्णं तु लेखनं वैद्यैर्द्विगलाकं प्रदीयते । तस्य प्रमाणलक्षणादि तत्रैव "तस्य कृष्णमाकारा कषायपरिमण्डला । अष्टाङ्गुला यवाकारा स्यादङ्गुला धातुजाऽथ वा" कषायपरिमण्डला अग्रे कषायवद् वर्त्तुला । "तामलोहाश्मसंजाता शलाका लेखने मता" । चन्द्रोदयाख्या लेखनी वर्त्तिश्च तल्लक्षणा यथा "शङ्खनाभिविभीतस्य मध्या पट्टा मनःशिला । पिप्पली मरिचं कुष्ठं यवा चेति समांशकम । छागक्षीरेण संपिष्य वर्त्तिं कुर्यात् यथोचिताम् । एरण्डमात्रां संपिष्य जलैः कुर्याद्यथाञ्जनम् । तिमिरं नाशयत्येव नाशं पटलमर्बुदम् । रात्रान्धं वार्धिकं पुष्पं वर्त्तिश्चन्द्रोदया हरेत्" । रसक्रिया लेखनी तल्लक्षणा यथा "तत्समाक्षिकसिन्धूत्थाविताभञ्जनमःशिला । गैरिकं सिन्धुफेनश्च मरिचं चेति चूर्णयेत् । संयोज्य मधुना कुर्याद्लनार्थं रसक्रियाम् । वर्त्मरोगार्शतिमिरकाचशुक्लहरीं पराम्" । चूर्णलेखनस्य तल्लक्षणं यथा "दशाश्वत्थत्वक्शिलाकाचशङ्खचन्दनसैन्धवैः । अञ्जनं हरते नित्यं सर्वानक्षिगदान् बलात्" दत्तः कुक्कुटः" । अक्षरलेखनीप्रमाणादि योगिनीतन्त्रोक्तं यथा "संयुक्ता लिखेद् यस्तु तस्य हानिर्भवेद् ध्रुवम् । ताम्रलक्ष्या तु विभवो भवेत् तत्क्षयो भवेत् । महालक्ष्मीर्भवेल्लिप्तं सुवर्णस्य प्रमाणया । दण्डस्तस्य लक्ष्या वै नातिदण्डिः प्रजायते । तथा अग्निभयैर्देवि ! पुत्रपौत्रक्षयागमः । रौप्येण विपुला लक्ष्मीः कांस्येन मरणं भवेत् । अष्टाङ्गुलप्रमाणेन दशाङ्गुलेन चाथ वा । चतुरङ्गुलयुक्ता वा वो लिखेत् पुस्तकं शुभे ! । तत्तदक्षरसंख्याते स्वल्पायुर्याति वै दिने ।"

लेखनिक पु॰ लेखनं शिल्पमस्य ठन् । लिपिकरे मेदि॰ ।

लेखर्षभ पु॰ लेख ऋषभ इव श्रेष्ठत्वात् । इन्द्रे अमरः ।

लेखहार पु॰ लेखं हरति हृ-अण् । १पत्रवाहके । ल्युट् । लेखहारकोऽप्यत्र ।

लेखा स्त्री लिख-अ टाप् । १रेखायां, २पङ्क्तौ च । आधारे संज्ञायां घञ् टाप् । ३लिपौ मेदि॰ ।

लेख्य त्रि॰ लिख-यत् । १लेखनीये । २व्यवहारे स्मृत्याख्ये वेदके पत्रभेदे न॰ । तल्लक्षणादि वीरमि॰ उक्तं यथा "अथ लेख्यं निरूप्यते । तत्र दक्षस्मृतिः "वाक्यिभिर्लेख निर्दिष्टः संख्यानलक्षणान्वितः । लिखितस्याधुना वक्ष्मि विधानमनुपूर्वशः । माघमासिकेऽपि समये भ्रान्तिः सञ्जायते नृणाम् । पालाशराणि कृष्टानि पत्राण्यादान्यतः पुरा । राजलेख्यं स्थानलग्नं कर्तव्यं लिखितं तथा । लेख्यन्तु त्रिविधमुक्तं भिन्नल-